

SCIENCE
PROBLEMS.UZ

ISSN 2181-1342

Actual problems of social and humanitarian sciences
Актуальные проблемы социальных и гуманитарных наук

**Ijtimoiy-gumanitar
fanlarning dolzarb
muammolari**

4/S-son (4-jild)

2024

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) - 2024

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО-
ГУМАНИТАРНЫХ НАУК**

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

ТОШКЕНТ-2024

БОШ МУҲАРРИР:

Исанова Феруза Тулқиновна

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:

07.00.00-ТАРИХ ФАНЛАРИ:

Юлдашев Анвар Эргашевич – тарих фанлари доктори, сиёсий фанлар номзоди, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Мавланов Уктам Махмасабирович – тарих фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Хазраткулов Абдор – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети.

Турсунов Равшан Нормуратович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Холикулов Ахмаджон Боймаҳамматович – тарих фанлари доктори, Ўзбекистон Миллий Университети;

Габриэльян Софья Ивановна – тарих фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Миллий Университети.

08.00.00-ИҚТИСОДИЁТ ФАНЛАРИ:

Карлибаева Рая Хожабаевна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Насирходжаева Дилафруз Сабитхановна – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Остонокулов Азамат Абдукаримович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Тошкент молия институти;

Арабов Нурали Уралович – иқтисодиёт фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Худойқулов Садирдин Каримович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Азизов Шерзод Ўктамович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Божхона институти;

Ҳожаев Азизхон Саидалоҳонович – иқтисодиёт фанлари доктори, доцент, Фарғона политехника институти

Холов Актам Хатамович – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Шадиева Дилдора Хамидовна – иқтисодиёт фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент в.б, Тошкент молия институти;

Шакарров Қулмат Аширович – иқтисодиёт фанлари номзоди, доцент, Тошкент ахборот технологиялари университети

09.00.00-ФАЛСАФА ФАНЛАРИ:

Ҳакимов Назар Ҳакимович – фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Яхшиликов Жўрабой – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Ғайбуллаев Отабек Мухаммадиевич – фалсафа фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Саидова Камола Усканбаевна – фалсафа фанлари доктори, “Tashkent International University of Education” халқаро университети;

Ҳошимхонов Мўмин – фалсафа фанлари доктори, доцент, Жиззах педагогика институти;

Ўроқова Ойсулув Жамолиддиновна – фалсафа фанлари доктори, доцент, Андижон давлат тиббиёт институти, Ижтимоий-гуманитар фанлар кафедраси мудир;

Носирходжаева Гулнора Абдукаҳхаровна – фалсафа фанлари номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Турдиев Бехруз Собирович – фалсафа фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), доцент, Бухоро давлат университети.

10.00.00-ФИЛОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Ахмедов Ойбек Сапорбаевич – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Кўчимов Шухрат Норқизилович – филология фанлари доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳасанов Шавкат Аҳадович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат университети;

Бахронова Дилрабо Келдиёровна – филология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Мирсанов Ғайбулло Қулмуродович – филология фанлари доктори, профессор, Самарқанд давлат чет тиллар институти;

Салахутдинова Мушарраф Исамутдиновна – филология фанлари номзоди, доцент, Самарқанд давлат университети;

Кучкаров Раҳман Урманович – филология фанлари номзоди, доцент в/б, Тошкент давлат юридик университети;

Юнусов Мансур Абдуллаевич – филология фанлари номзоди, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Саидов Улугбек Арипович – филология фанлари номзоди, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси.

12.00.00-ЮРИДИК ФАНЛАР:

Ахмедшаева Мавлюда Ахатовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Мухитдинова Фирюза Абдурашидовна – юридик фанлар доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Эсанова Замира Нормуратовна – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикасида хизмат кўрсатган юрист, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳамроқулов Баҳодир Мамашарифович – юридик фанлар доктори, профессор в.б., Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатия университети;

Зулфиқоров Шерзод Хуррамович – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Жамоат хавфсизлиги университети;

Хайитов Хушвақт Сапарбаевич – юридик фанлар доктори, профессор, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Асадов Шавкат Ғайбуллаевич – юридик фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон Республикаси Президенти ҳузуридаги Давлат бошқаруви академияси;

Утемуратов Махмут Ажимуратович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Сайдуллаев Шахзод Алиханович – юридик фанлар номзоди, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ҳакимов Комил Бахтиярович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Юсупов Сардорбек Баходирович – юридик фанлар доктори, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Амиров Зафар Актамович – юридик фанлар бўйича фалсафа доктори (PhD), Ўзбекистон Республикаси Судьялар олий кенгаши ҳузуридаги Судьялар олий мактаби;

Жўраев Шерзод Юлдашевич – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Бабаджанов Атабек Давронбекович – юридик фанлар номзоди, доцент, Тошкент давлат юридик университети;

Раҳматов Элёр Жумабоевич – юридик фанлар номзоди, Тошкент давлат юридик университети;

13.00.00-ПЕДАГОГИКА ФАНЛАРИ:

Хашимова Дильдархон Уринбоевна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат юридик университети;

Ибрагимова Гулнора Хавазматовна – педагогика фанлари доктори, профессор, Тошкент давлат иқтисодиёт университети;

Закирова Феруза Махмудовна – педагогика фанлари доктори, Тошкент ахборот технологиялари университети ҳузуридаги педагогик кадрларни қайта тайёрлаш ва уларнинг малакасини ошириш тармоқ маркази;

Қаюмова Насиба Ашуровна – педагогика фанлари доктори, профессор, Қарши давлат университети;

Тайланова Шохидат Зайниевна – педагогика фанлари доктори, доцент;

Жуманиёзова Муҳайё Тожиевна – педагогика фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Ибрахимов Санжар Урунбаевич – педагогика фанлари доктори, Иқтисодиёт ва педагогика университети;

Жавлиева Шахноза Баходировна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети;

Бобомуротова Латофат Элмуродовна – педагогика фанлари бўйича фалсафа доктори (PhD), Самарқанд давлат университети.

19.00.00-ПСИХОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Каримова Василя Маманосировна – психология фанлари доктори, профессор, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Ҳайитов Ойбек Эшбоевич – Жисмоний тарбия ва спорт бўйича мутахассисларни қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш институти, психология фанлари доктори, профессор

Умарова Навбахор Шокировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети, Амалий психологияси кафедраси мудири;

Атабаева Наргис Батировна – психология фанлари доктори, доцент, Низомий номидаги Тошкент давлат педагогика университети;

Шамшетова Анжим Караматдиновна – психология фанлари доктори, доцент, Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети;

Қодиров Обид Сафарович – психология фанлари доктори (PhD), Самарканд вилоят ИИБ Тиббиёт бўлими психологик хизмат бошлиғи.

Содиқова Шоҳида Мархабобевна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон халқаро ислом академияси.

22.00.00-СОЦИОЛОГИЯ ФАНЛАРИ:

Латипова Нодира Мухтаржановна – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири;

Сеитов Азамат Пўлатович – социология фанлари доктори, профессор, Ўзбекистон миллий университети;

23.00.00-СИЁСИЙ ФАНЛАР

Назаров Насриддин Атақулович – сиёсий фанлар доктори, фалсафа фанлари доктори, профессор, Тошкент архитектура қурилиш институти;

Бўтаев Усмонжон Хайруллаевич – сиёсий фанлар доктори, доцент, Ўзбекистон миллий университети кафедра мудири.

ОАК Рўйхати

Мазкур журнал Вазирлар Маҳкамаси ҳузуридаги Олий аттестация комиссияси Раёсатининг 2022 йил 30 ноябрдаги 327/5-сон қарори билан тарих, иқтисодиёт, фалсафа, филология, юридик ва педагогика фанлари бўйича илмий даражалар бўйича диссертациялар асосий натижаларини чоп этиш тавсия этилган илмий нашрлар рўйхатига киритилган.

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари” электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил: scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).

07.00.00 – TARIX FANLARI

- Курбанова Земфира Ибрагимовна*
КАРАКАЛПАКСКАЯ ЖЕНЩИНА В УСЛОВИЯХ ТРАНСФОРМАЦИЙ
КАРАКАЛПАКСТАНСКОГО ОБЩЕСТВА ПЕРВОЙ ПОЛОВИНЫ XX ВЕКА 10-18
- Норов Шухрат Сувонович*
УЧАСТИЕ МОЛОДЁЖНЫХ ОРГАНИЗАЦИИ В СИСТЕМЕ ОБРАЗОВАНИЯ: ИСТОРИЧЕСКИЙ
АНАЛИЗ НА ПРИМЕРЕ ЗАРАФШАНСКОГО ОАЗИСА 19-25
- Холхужаева Юлдуз Уралбоевна*
XIX АСР ИККИНЧИ ЯРМИ XX АСРЛАРДА САМАРҚАНД ВИЛОЯТИ КАТТАҚЎРҒОН
БЎЛИМИ АҲОЛИСИНИНГ ТОИФАЛАРИ ВА МИЛЛАТЛАРИ ТАРКИБИ..... 26-31
- Ochilova Oydinoy Rahmiddinovna*
O'RTA OSIYODA XONLIKLAR DAVRIDA TIBBIYOTNING RIVOJLANISHI 32-35
- Ergashev Mavlon Eshniyozovich*
CHAG'ANIYONDA HUNARMANDCHILIKNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLARI 36-40
- Ollomuradov Nurali Yoqub o'g'li*
SHAHAR AHOLISINING IJTIMOIIY HAYOTIDAGI O'ZGARISHLAR VA MUAMMOLAR TAHLILI (XX
ASRNING 70-80 YILLARI O'ZBEKISTONNING JANUBIY VILOYATLAR MISOLIDA) 41-44
- Baxriddinov Odiljon Jamshid o'g'li*
MUSTAQILLIK YILLARIDA O'ZBEKISTONDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY
TADBIRKORLIKNING VUJUDGA KELISHI VA UNING YOSHLAR HAYOTIDA TUTGAN
O'RNI 45-50
- Arslonbekov Nursulton Azizbek o'g'li*
ZIYOVUDDINXON IBN ESHON BOBOXONNING ARAB MAMLUKATLARIDA BO'LGAN DASTLABKI
SAFARI VA UNING NATIJALARI 51-55
- Нурметова Фазилят Илхомовна*
ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН-КОРЕЯ РЕСПУБЛИКАСИ БИЛАН МУНОСАБАТЛАРИНИНГ ЯНГИ
БОСҚИЧИ..... 56-61
- Рахманова Мавлуда Эркин қизи*
ЎЗБЕКИСТОН ССРГА МАЖБУРИЙ КЎЧИРИЛГАН ХАЛҚЛАРНИНГ ИККИНЧИ ЖАҲОН
УРУШИДАН КЕЙИНГИ ИҚТИСОДИЙ ВА ИЖТИМОИЙ ҲАЁТИ ТАРИХИ..... 62-66

08.00.00 – IQTISODIYOT FANLARI

- Avlokulov Anvar Ziyadullayevich*
HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH
TARTIBI 67-71
- Исманов Иброхим Набиевич*
ИСЛОМИЙ МОЛИЯГА МУВОФИҚ БУХГАЛТЕРИЯ ҲИСОБИ: МУАММОЛАР ВА
ИМКОНИЯТЛАР..... 72-81

Murtozayev Sardorbek Abdijalil o'g'li

О'ЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЙОТИГА ТО'Г'РИДАН-ТО'Г'РИ ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШНИНГ ҲУҚУҚИЙ ВА ИНСТИТУТСИОНАЛ АСОСЛАРИ 82-88

Умаров Абдувахоб Турсунович

ҲУДУДЛАРИНИ БАҲҚАРОП РИВОЖЛАНТИРИШ ДАСТАКЛАРИ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШ ИМКОНИЯТЛАРИ 89-97

09.00.00 – FALSAFA FANLARI

Jumaniyozova Sabohat Bekturdiyevna

АНТРОП ТАМОЙИЛ ҲАҚИДАГИ ФАЛСАФИЙ ҚАРАШЛАРНИНГ ДИНАМИКАСИ 98-102

Majitov Maxmud

МА'НАВИЙ ТАРБИЯНИНГ МА'РИФАТЛИ ШАХС РИВОЖИДАГИ О'РНИ 103-108

Xamrayev Sardorbek Sharafutdinovich

БАҲҚАРОП ЕКОТУРИЗМНИ ЯРАТИШДА ЗАМОНАВИЙ ТЕХНОЛОГИЯЛАР ВА ТАБИАТ БИРЛАШИШИНИНГ ИҶТИМОИЙ-ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 109-112

Vaxobova Dilfuza Roziqovna

АБУ АБДУЛЛОҲ РУДАКИЙНИНГ АДАБИЙ – МА'НАВИЙ МЕРОСИ Г'АРБ ОЛИМЛАРИ ТОМОНИДАН О'РГАНИЛИШИ 113-119

Karimov Ulmasbek

ТАДБИРКОРЛИК ФАОЛИЯТИ ВА ТАДБИРКОРЛИК МАДАНИЯТИНИ ШАКЛЛАНТИРИШНИНГ ФАЛСАФИЙ ҲАТЛАРИ 120-125

Matnazarova Muhayyo, Aripova Nasiba

ЕТНИК-БАҲРИКЕНГЛИК-МИЛЛАТЛАРАРО МУНОСАБАТЛАРНИ ТАРТИБГА СОЛИШНИНГ АСОСИЙ МЕХАНИЗМИ СИФАТИДА 126-130

G'ulomov Obid G'ayratovich

ГЛОБАЛЛАШУВ ШАРОИТИДА - YOSHLAR МА'НАВИЯТИГА ТА'СИР ҚИЛУВЧИ ОМИЛЛАР 131-134

Яздонов Зиқирилло Шуқуриллович

МОВАРОУННАҲР ВА ХУРОСОНДА СЎФИЙЛИК АНЪАНАЛАРИНИНГ БОҒЛИҚЛИГИ ВА ЎЗАРО ТАЪСИРИ 135-139

10.00.00 – FILOLOGIYA FANLARI

Boboraimova Maftuna Asatullo qizi

ХИТОЙ ВА ИНГЛИЗ ТИЛИДА ҲУРМАТ КАТЕГОРИЯСИНИ ИФОДАЛОВЧИ "МУРОҲААТ" ЛЕКСЕМАСИНИНГ ҚО'ЛЛАНИШИ 140-146

Xursanov Nurislom Iskandarovich

ДРАМАЛАРДА МЕТОФОРЛАРНИНГ СОТСИАЛ ХОСЛАНИШИ (ИНГЛИЗ ВА О'ЗБЕК ТИЛЛАРИ МИСОЛИДА) 147-151

Atadjanova Sevara Bekmurotovna

САҲОНАТНОМА ЖАНРИНИНГ ГЕНЕЗИСИ ВА ТАРАҚҚИЙОТИ 152-160

Каюмова Нодира Карим кизи

ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ В РЕЧИ СОВРЕМЕННОГО ЧЕЛОВЕКА ... 161-166

<i>Мукумов Махмуд Худайбердиевич</i> ИЛМИЙ МАТНЛАРНИНГ ЛИНГВИСТИК ВА ЭКСТРАЛИНГВИСТИК ОМИЛЛАРИ	167-171
<i>Нарзуллаева Мафтуна Одилбек кизи, Юсупова Шохсанам Мирзали кизи, Иссагуллаева Феруза Ражабовна</i> ВОПРОСЫ ТИПОЛОГИИ И ЛЕКСИКОГРАФИЧЕСКОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ БЫТОВОЙ ЛЕКСИКИ (НА МАТЕРИАЛЕ РУССКОГО И УЗБЕКСКОГО ЯЗЫКОВ)	172-176
<i>Mirobidova Nilufar Murodjon qizi</i> O‘ZBEK AYOLLAR NUTQIDA KONNOTATIV MA‘NONING IFODALANISHI	177-180
<i>Murtazayeva Hadicha Nuriddinovna</i> TIBBIY TERMINOLOGIYANING YASALISH XUSUSIYATLARI	181-185
<i>Камбарова Маржан Адил қизи</i> АНТРОПОЦЕНТРИЧЕСКИЕ ПОСЛОВИЦЫ И ИХ РЕПРЕЗЕНТАЦИЯ В АНГЛИЙСКОМ, РУССКОМ, УЗБЕКСКОМ, КАЗАХСКОМ ЯЗЫКАХ	186-191
<i>Nizomova Iroda</i> INGLIZ VA O‘ZBEK NASRIDA “O‘GAY ONA” OBRAZINING BADIY TASVIRI	192-197
<i>Mamanazarova Gulhayo Ilhamjanovna</i> METODOLIK KELAJAKLAR: KOGNITIV STILISTIKANI BOG‘LASH	198-203
<i>Sobirova Zarnigor Rahimovna</i> “DIALEKT” VA “DIALEKTIZM” TUSHUNCHASI: INGLIZ DIALEKTLARI VA ULARNING XUSUSIYATLARI	204-209
12.00.00 – YURIDIK FANLAR	
<i>Jurayev Sherzod Yuldashevich</i> DAVLAT BOSHQARUVI VA DAVLAT XIZMATINI RAQAMLASHTIRISHNING MOHIYATI VA UNING O‘ZIGA XOS XUSUSIYATLARI HORIJIIY TAJRIBA MISOLIDA	210-213
<i>Ражабов Нариман Шарифбаевич</i> БИОЛОГИК РЕСУРСЛАРНИ МУҲОФАЗА ҚИЛИШ ВА УЛАРДАН ФОЙДАЛАНИШДА ЭКОЛОГИК МЕЪЁРЛАШНИ ҲУҚУҚИЙ ТАРТИБГА СОЛИШ МАСАЛАЛАРИ	214-219
<i>Nishonov Abdulloh Ubaydulloh o‘g‘li</i> ATOM ENERGIYASIDAN FOYDALANISHNING EKOLOGIK-HUQUQIY MUAMMOLARI ...	220-229
<i>Когамова Асель Шукирбавна</i> ЭЛЕКТРОННОЕ ПРАВИТЕЛЬСТВО РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН: ОПЫТ, ПРОБЛЕМЫ, РЕШЕНИЯ	230-235
<i>Qilichova Munira Azimjon qizi</i> ISLOM MOLIYASI TALABLARI ASOSIDA UY-JOYNI MOLIYALASHTIRISH SHARTNOMALARINING O‘ZIGA XOS JIHATLARI	236-247
<i>Панабергенова Жамиля</i> ОПРЕДЕЛЕНИЕ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА: ПРАВОВОЙ АНАЛИЗ.....	248-254
<i>Qurbonov Doniyorbek Davlat o‘g‘li</i> KONSTITUTSIYA VA QONUNNING USTIVORLIGI – HUQUQIY DAVLATNING ASOSIY BELGISI	255-259
13.00.00 – PEDAGOGIKA FANLARI	

<i>Axmedov Akmal Yusufovich, Sherqo'ziyeva Zarnigor</i> BO'LAJAK PSIXOLOGLARINING O'QUV FAOLIYATIDA KOMMUNIKATIV KOMPETENTSIYASINI RIVOJLANTIRISH	260-264
<i>Ibragimova Xurshida Xusanbayevna</i> IJTIMOIY ADAPTATSIYA PSIXOLOGIK MUAMMO SIFATIDA	265-269
<i>To'lanova Mahliyo Murotali qizi</i> BO'LAJAK PEDAGOGLARDA KASBIY DEFORMARSIYANI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK PSIXOLOGIK USULLARI	270-274
<i>Qurbonova Nozima</i> OLIV TA'LIM MUASSASALARINING BO'LAJAK BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QITUVCHILARIDA TARG'IBOTCHILIK KO'NIKMALARINI SHAKLLANTIRISH	275-280
<i>Abdullayeva Bahriniso Baxtiyorovna</i> BO'LAJAK JISMONIY TARBIYA O'QITUVCHILARINI SPORT MURABBIY ASOSIDA KASBIY FAOLIYATGA TAYYORLASH TEXNOLOGIYALARI	281-287
<i>Esanova Gulchehra</i> FUTBOLDA TAYYORGARLIK JARAYONINI BOSHQARISH VA TESTLAR YORDAMIDA JISMONIY SIFATLARNI BAHOLASH MASALALARI	288-292
<i>Qurbonmurodov Egamberdi</i> YOSH BASKETBOLCHILARNI KOMPLEKS TAYYORLASH	293-298
<i>Erkinova Lutfiya Qudratovna</i> LOYIHA METODI AN'ANAVIY USULLARGA TO'LDIRUVCHI SIFATIDA.....	299-303
<i>Sanoyev Gaybullo Abduraxmonovich</i> AJDODLAR MEROSINI O'RGANISH JARAYONIDA BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARINING SAVODXONLIK KO'NIKMALARINI RIVOJLANTIRISH SAMARADORLIGI	304-310
<i>Ibadullaeva Zamira Kuanishovna</i> MUSIQA FANI DARSIDA PEDAGOGIK METOD VA TEXNOLOGIYALARNI TAKOMILLASHTIRISHDA O'QITUVCHINING KASBIY MAHORATI	311-315
<i>Babayev Anvar Axmedovich</i> FUTBOLCHILARNING STRATEGIK VA TAKTIK TAYYORGARLIGI: ENG YUQORI SAMARADORLIKKA INTILISH	316-320
<i>Давыдова Руфина Артуровна</i> РОЛЬ ГУМАНО-ЛИЧНОСТНОЙ ПЕДАГОГИКИ Ш.А.МОНАШВИЛИ В РАЗВИТИИ ЛИЧНОСТИ УЧАЩЕГОСЯ	321-327
<i>Омонов Даврон Алишерович</i> ВИДЫ УДАРОВ НОГАМИ В КИКБОКСИНГЕ	328-333
<i>Kayimova Nargiza</i> THE IMPORTANCE OF USING LITERATURE IN TEACHING A FOREIGN LANGUAGE	334-338
<i>Ismoilov Erkin Mengnimurotovich</i> O'SMIRLIK DAVRIDA INTELLEKTUAL VA EMOTSIONAL RIVOJLANISHNING XUSUSIYATLARI	339-343

08.00.00-IQTISODIYOT FANLARI – ECONOMIC SCIENCES

Received: 05 June 2024

Accepted: 15 June 2024

Published: 25 June 2024

Article / Original Paper

PROCEDURE FOR SUMMARIZING AND EVALUATING RESULTS OF ACCOUNTING POLICY AUDIT

Avlokulov Anvar Ziyadullaevich

Doctor of Economics, Professor. Tashkent state university of economics

Abstract. This article covers the issues of conducting an accounting policy audit. As a result of the conducted research, conclusions were formed and recommendations were developed for summarizing and evaluating the results of the accounting policy audit.

Key words: accounting policy, audit, internal control system, audit evidence, analytical procedures, audit report.

HISOB SIYOSATI AUDITI NATIJALARINI UMUMLASHTIRISH VA BAHOLASH TARTIBI

Avlokulov Anvar Ziyadullayevich

Iqtisodiyot fanlari doktori, professor. Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

Annotatsiya. Mazkur maqolada hisob siyosati auditini o'tkazish masalalari yoritilgan. Olib borilgan tadqiqotlar natijasida hisob siyosati audit natijalarini umumlashtirish va baholash bo'yicha xulosalar shakllantirilib, tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: hisob siyosati, audit, ichki nazorat tizimi, auditorlik dalillar, tahliliy amallar, auditorlik xulosasi.

DOI: <https://doi.org/10.47390/SPR1342V4SI4Y2024N11>

Kirish. Mamlakatimizda faoliyat yuritayotgan aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari va yirik soliq to'lovchilar tomonidan moliyaviy hisobotlar xalqaro standartlar qoidalari asosida tuzilishi talab etilmoqda. Xalqaro standartlar asosida moliyaviy hisobotlarni tuzishda, avvalo, hisob siyosati qoidalari chuqur o'rganish talab etiladi. Hisob siyosatining tashkiliy, texnik va uslubiy jihatlarini mukammal o'rgangan holda buxgalteriya hisobini yuritish ishonchli moliyaviy axborotlarni shakllantirish imkoniyatini yaratadi.

Xo'jalik yurituvchi subyektlar tomonidan hisob siyosati qoidalarining to'g'ri qo'llanilganligi auditorlik tekshiruvlari orqali tasdiqlanadi. Hisob siyosati auditorlik tekshiruvining muhim obyekti hisoblanadi. Shunday ekan, hisob siyosati auditini o'tkazish va uning natijalarini umumlashtirish va baholash dolzarb hisoblanadi.

Adabiyotlar sharhi. Hisob siyosati va uning auditini o'tkazish masalalari iqtisodchi olimlarning ilmiy-tadqiqot ishlarida o'z aksini topgan.

Xususan, i.f.d., professor I.N.Qo'ziyevning fikricha, "mamlakatimizda tashqi audit tomonidan moliyaviy hisobotlarni auditorlik tekshiruv natijalarini rasmiylashtirish va uni

tegishli moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarga mos holda tuzilganligini tasdiqlashi uchun auditning xalqaro standartlaridan foydalanishi zarurati paydo bo'ladi" [1].

Ispaniyalik iqtisodchi olimlarning fikricha, "auditorlik xulosalari auditorlik tekshiruvlari natijalarini ifoda etuvchi asosiy rasmiy hujjat bo'lib, u iqtisodiy qarorlar qabul qilishda muhim rol o'ynaydi" [2].

PhD Z.Zufarova qayd etishicha, "hisob siyosati auditining maqsadi tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi subyekt moliyaviy hisobotining ishonchliligini ta'minlash maqsadida buxgalteriya hisobining barcha obyektlari bo'yicha hisob siyosati qoidalarining mamlakatning amaldagi normativ-huquqiy hujjatlari, buxgalteriya hisobining milliy va moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida to'g'ri tanlanganligi va ularga amal qilinganligini tekshirishdan iboratdir" [3].

PhD, dotsent F.Ochilov ta'kidlashicha, "auditorlik tashkilotlari tomonidan auditorlik tekshiruvlarini o'tkazish jarayonida moliyaviy hisobot axborotlarining ishonchliligini tasdiqlash va faoliyat uzluksizligiga baho berishda moliyaviy holat tahlilini amalga oshirish lozim. Mazkur jarayonda tahliliy amallarni qo'llash orqali moliyaviy holatni ifodalovchi ko'rsatkichlarga baho berish ishonchli auditorlik xulosasini shakllantirishga zamin yaratadi" [4].

B.N.Sayfutdinov moliyaviy hisobotning xalqaro standartlari talablari asosida hisob siyosatini tuzish borasida tadqiqotlar olib borib, quyidagi xulosaga kelgan: "Buxgalteriya hisobi xo'jalik yurituvchi subyektda mablag'lardan oqilona foydalanish, faoliyat samaradorligini oshirish, iqtisodiy qarorlar qabul qilishda muhim o'rin tutadi. Buxgalteriya hisobining axborot va nazorat funksiyalari orqali kundalik ishlar bo'yicha axborotlar shakllantiriladi va hisobotlarda umumlashtiriladi. Mazkur jarayonlarning samarali yo'lga qo'yilishida hisob siyosati muhim o'rin tutadi" [5].

Yuqorida ta'kidlab o'tilgan fikrlardan ko'rinib turibdiki, iqtisodchi olimlarning tadqiqot ishlarida asosiy e'tibor auditorlik tekshiruvlari natijalari bo'yicha auditorlik xulosalarini tuzish, hisob siyosati auditini o'tkazish masalalariga qaratilgan. Biroq hisob siyosati auditini natijalarini umumlashtirish va baholash masalalari to'liq yoritib berilmagan.

Tahlil va natijalar. Hisob siyosati auditining asosiy maqsadi xo'jalik yurituvchi subyekt faoliyatidan manfaatdor bo'lgan foydalanuvchilarga mazkur subyekt tomonidan tuzilgan moliyaviy hisobotning ishonchliligi va haqqoniyligini tasdiqlash iborat. Umuman olganda moliyaviy hisobot auditini o'tkazish hisob siyosati va unga daxldor bo'lgan elementlarni tekshirishdan boshlanishi maqsadga muvofiqdir. Auditorlik tekshiruvini o'tkazish jarayonida auditorlar tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi subyektning moliyaviy hisobotida jiddiy buzilishlar mavjud emasligiga baho berishi va mazkur moliyaviy hisobot mamlakatning amaldagi normativ-huquqiy hujjatlari talablari asosida shakllantirilganligiga ishonch hosil qilishi zarur. Auditorlik tekshiruvini yakunida esa mazkur ishonch auditorlik xulosasini shakllantirishda asos sifatida qabul qilishi kerak.

Hisob siyosati auditning dastlabki va eng katta hajmli obyektlaridan biri bo'lganligi sababli auditorlik tekshiruvlarida ko'plab audit amallarini qo'llash zarur. Tekshiruv jarayonida auditor tomonidan qo'llaniladigan usullar va amallar tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi subyekt rahbariyati bilan kelishilishi shart. Mazkur usullar va amallarni qo'llash hisob siyosatining izchilligi va qonuniyligiga haqqoniy baho berishda xizmat qilishi lozim. Hisob siyosati auditida xalqaro standartlarda belgilangan usullar va amallarning qo'llanilishi xo'jalik

yurituvchi subyekt faoliyati natijalarini odilona baholash imkoniyatini yaratadi va audit ishi sifatining oshishiga xizmat qiladi.

Hisob siyosati auditining yakuniy bosqichida tekshiruv natijalari umumlashtirilib, ularga baho beriladi hamda auditorlik xulosasi tuziladi. Auditorlik tekshiruvlari natijalarini umumlashtirish murakkab jarayon hisoblanib, auditorlardan sinchkovlikni va natijalarni tizimlashtirishni talab etadi. Hisob siyosati auditini natijalarini umumlashtirish jarayoni quyidagilarni o'z ichiga qamrab oladi (1-rasm).

1-rasm. Hisob siyosati auditini natijalarini umumlashtirish jarayoni¹

Demak, auditorlik tekshiruvlari yakunida audit dasturida har bir auditorga va auditor yordamchisiga berilgan topshiriqlarning ijrosi hisobot tarzida qabul qilinadi va muayayn tizim asosida umumlashtiriladi. Auditorlik tekshiruvlari amaliyotidan shu narsa ma'lumki, hisobotlarni auditning obyektlari bo'yicha muayayn ketma-ketlikda umumlashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi. Respublikamiz amaliyotida auditorlik tashkilotlari auditorlik hisobotlarini tuzishda audit obyektlarini buxgalteriya balansida joylashgan ketma-ketligi bo'yicha keltirib o'tishadi. Xususan, auditorlik hisobotlari xo'jalik yurituvchi subyektning ichki nazorat tizimiga baho berish bilan boshlanib, aktivlar, xususiy kapital, majburiyatlar va

¹ Muallif ishlanmasi.

moliyaviy natijalar auditorlik tekshiruvi natijalari bo'yicha tugallanadi. Hisob siyosati audit natijalari bo'yicha auditorlik hisobotlari ham shu tarzda tuzilishi maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Auditorlik tekshiruvi dasturida har bir auditor va auditor yordamchisi audit obyektlari bo'yicha tekshiruv natijalarini ishchi hujjatlarda rasmiylashtirishi zarur. Auditning ishchi hujjatlari "Auditni hujjatlashtirish" nomli 230-son AXS talablari asosida tuziladi. Mazkur standart audit guruhiga auditorlik tekshiruvini rejalashtirish va o'tkazish jarayonida uslubiy ko'mak vazifasini bajarib, auditorlarning hisobdorlik darajasini ta'minlaydi. Shuningdek, hisob siyosati bo'yicha audit hujjatlari auditorlik dalili sifatida auditorlik tashkilotida saqlanadi. Audit ishchi hujjatlari tekshiruv davomida bajarilgan audit amallarining ko'lami va turi, tekshiruv natijalari va tekshiruv davomida aniqlangan muhim jihatlarni o'z ichiga qamrab oladi.

Hisob siyosati audit natijalarini umumlashtirishning keyingi bosqichida moliyaviy, boshqaruv va soliq hisobi nuqtayi nazaridan hisob siyosatining izchilligi va maqbulligiga baho berish talab etiladi. Moliyaviy hisob nuqtayi nazaridan auditorlik tekshiruvda hisob siyosatida aktivlar, xususiy kapital va majburiyatlarni tan olish, baholash va ularga doir axborotlarni moliyaviy hisobotda ochib berishga oid talablar qonuniyligiga baho beriladi. Shuningdek, daromad va xarajatlarning hisobot davriga mosligi hamda buxgalteriya hisobini yuritishda uzluksizlik, ehtiyotkorlik va boshqa prinsiplarga rioya qilinganlik holatlari tekshiriladi. Boshqaruv hisobi nuqtayi nazaridan tovar-moddiy zaxiralar va mahsulot tannarxi to'g'ri aniqlanganligi, kalkulyatsiya usulining to'g'ri tanlanganligi, transfert bahoning to'g'ri shakllanganligi tekshiriladi. Bundan tashqari boshqaruv hisobi ma'lumotlari asosida oqilona qarorlar qabul qilinganlik holatlarini ham o'rganish zarur hisoblanadi. Har qanday auditorlik tekshiruvda soliq masalalariga alohida e'tibor qaratiladi. Hisob siyosati auditida ham tekshirilayotgan xo'jalik yurituvchi subyekt tomonidan soliq qonunchiligi nuqtayi nazaridan hisob siyosatining izchilligiga baho berish zarur.

Auditning xalqaro standartlari talablariga binoan har qanday auditorlik tekshiruvda ichki nazorat tizimini o'rganish va unga baho berish talab etiladi. Chunki ichki nazorat tizimi subyektida buxgalteriya hisobi ishlarining tizimli va tartibli ishlashini ta'minlab, auditorlik riskining oshib ketishini oldini olishga xizmat qiladi. Shu boisdan ham hisob siyosati auditida ichki nazorat tizimi samaradorligiga baho berish zarur hisoblanadi.

Xulosa. Hisob siyosati audit natijalarini umumlashtirish va baholash bo'yicha olib borilgan tadqiqotlar natijasida quyidagi xulosalar shakllantirildi:

1. Hisob siyosati audit natijalarini umumlashtirish va baholash uchun uning har bir elementi bo'yicha tekshiruv davomida yetarlicha dalil to'plash shart. Auditorlik dalil to'planganida aktivlarning turi va ularning xususiyatlariga qarab turlicha auditorlik amallarini qo'llashga e'tibor qaratish kerak. Ayniqsa, aktivlar holati tekshirilganida inventarizatsiya usulini qo'llash maqsadga muvofiq hisoblanadi. Bundan tashqari buxgalteriya balansi, moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot va boshqa hisobot shakllarida keltirilgan qiymatlarning to'g'riligiga baho berishda haqiqiy tekshiruv, qayta hisoblash, tahliliy amallar va tashqi tasdiqnoma amallarini qo'llash orqali dalil to'plash kerak. Hisob siyosati audit yakunida to'plangan dalillarning mosligi va yetarililigiga professional mushohada orqali baho berish talab etiladi.

2. Auditorlik tekshiruvda muhimlik darajasiga chuqur e'tibor qaratish zarur. Muhimlik darajasi auditning eng asosiy ko'rsatkichi hisoblanib, mazkur ko'rsatkich auditni rejalashtirish,

tekshiruvni o'tkazish va natijalarni rasmiylashtirish jarayoniga jiddiy ta'sir ko'rsatadi. Shuningdek, muhimlik darajasi auditorlik xulosasining turini tanlashga asos bo'ladi. Auditorlik tekshiruvlarida muhimlik darajasini belgilashda bazaviy ko'rsatkichlarni tanlab olishga alohida e'tibor qaratish kerak. Xo'jalik yurituvchi subyektlarda muhimlik darajasini belgilashda asosiy bazaviy ko'rsatkichlar sifatida tovar-moddiy zaxiralar, majburiyatlar, mahsulot sotishdan olingan tushum va sotilgan mahsulot tannarxi tanlab olinadi. Umuman olganda muhimlik darajasi hisob siyosati audit natijalari bo'yicha haqqoniy fikrni shakllantirishga asos bo'lib xizmat qiladi.

Hisob siyosatida belgilangan me'yorlar va qabul qilingan usullar xo'jalik yurituvchi subyektning faoliyat uzluksizligiga bevosita va jiddiy ta'sir etadi. Agarda hisob siyosatida mamlakatda amal qilib turgan normativ-huquqiy hujjatlar talablariga mos kelmaydigan me'yorlar va usullar tanlansa, xo'jalik yurituvchi subyektning faoliyat uzluksizligiga rahna soluvchi holatlar yuzaga kelishi mumkin. Shu boisdan ham hisob siyosati auditida har doim faoliyat uzluksizligiga baho berish lozim hisoblanadi.

Адабиётлар/Литература/References:

1. Qo'ziyev I.N. Auditorlik tekshiruvlari natijalari bo'yicha auditorlik hisobotlari va xulosalarini tuzish masalalari. // "Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar" ilmiy elektron jurnali. № 4, iyul-avgust, 2015-yil.
2. Estibaliz Goicoechea, Fernando Gómez-Bezares, José Vicente Ugarte Improving Audit Reports: A Consensus between Auditors and Users. // *International Journal of Financial Studies*. 2021, 9, 25. <https://doi.org/10.3390/ijfs9020025>.
3. Zufarova Z.R. Hisob siyosati auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: 2023-y. 56 b.
4. Ochilov F.Sh. Auditorlik tekshiruvlarida moliyaviy hisobotlardagi qiyosiy axborotlarni baholash yo'nalishlari. // "Iqtisodiy taraqqiyot va tahlil", ilmiy-elektron jurnali, 2024-yil, 1-son. 437-444-betlar.
5. Sayfutdinov B.N. Aksiyadorlik jamiyatlarida moliyaviy hisobotni tuzish va auditini takomillashtirish. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (Doctor of Philosophy) dissertatsiyasi avtoreferati. Toshkent: 2023-y. 56 b.

SCIENCEPROBLEMS.UZ

ИЖТИМОЙ-ГУМАНИТАР ФАНЛАРНИНГ ДОЛЗАРБ МУАММОЛАРИ

№ S/4(4) – 2024

АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ СОЦИАЛЬНО- ГУМАНИТАРНЫХ НАУК

ACTUAL PROBLEMS OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES

Ижтимоий-гуманитар фанларнинг долзарб муаммолари электрон журнали 2020 йил 6 август куни 1368-сонли гувоҳнома билан давлат рўйхатига олинган.

Муассис: “SCIENCEPROBLEMS TEAM” масъулияти чекланган жамияти

Таҳририят манзили:

100070. Тошкент шаҳри, Яккасарой тумани, Кичик Бешёғоч кўчаси, 70/10-уй. Электрон манзил:

scienceproblems.uz@gmail.com

Боғланиш учун телефонлар:

(99) 602-09-84 (telegram).